

VÄXTSKYDD I FRITIDSODLING

Våra trädgårdsväxter är ofta begärlig föda för en mängd olika skadedjur från små kvalster till större djur, t.ex. sorkar och rådjur. Svampsjukdomar kan vissa år (främst fuktiga vårar och somrar) göra betydande skador som inte alltid är så lätta att undvika. Eftersom flertalet skadegörare endast förmår angripa en eller ett par värdväxter så blir ändå den totala skadan ofta av ringa betydelse. Den mångfald av växter och växtmiljöer som vi finner i en trädgård erbjuder de bästa förutsättningarna även för en mångfald av naturliga fiender.

I en fritidsodling kan man acceptera en del skador på växterna vilket är betydligt svårare i en yrkesodling.

Genom kunskap, intresse och noggrannhet kan man förhindra många skador. Det gäller att vara uppmärksam på förändringar som en växt uppvisar. Genom att ta bort den angripna delen eller klämma ihjäl t.ex. några glupska larver kan man i många fall och på ett mycket lätt sätt stoppa upp fortsatt skadegörelse.

Många skador kan undvikas eller förebyggas genom att välja om möjligt motståndskraftiga sorter och att förkultivera så många växtslag som möjligt. God hygien i växthuset, en bra växtföljd och fiberduk över grönsakerna kan förhindra eller minska angreppen avsevärt.

I detta faktablad finner du korta anvisningar vad gäller lämpliga åtgärder mot några av de vanligaste skadegörarna i en fritidsodling. I flertalet fall bör man veta om skadegörarens biologi innan man sätter in någon åtgärd. Siffran inom parentes hänvisar till det faktablad som mer grundligt behandlar skadegöraren i fråga.

Biologisk bekämpning

Biologisk bekämpning innebär att man tar hjälp av levande organismer mot skadegöraren. Inom den kommersiella odlingen av grönsaker i växthus dominerar den biologiska bekämpningen fullständigt. De produkter som säljs i Sverige är utvecklade för storskalig odling men flera organismer säljs också i mindre förpackningar som är lämpliga för fritids-

odling. För att den biologiska bekämpningen skall fungera så bra som möjligt är det A och O att angrepp av skadedjur upptäcks på ett tidigt stadium. Ta för vana att beställa den aktuella nyttoorganismen så fort angreppet eller första skadedjuret upptäcks. Är angreppet mer utbrett bör en stödbehandling med t.ex. såpa sättas in innan nyttodjuret introduceras. Nyttodjur som oftast fungerar mycket bra även i hobbyväxthus är t.ex. parasitstekeln *Encarsia formosa* mot mjöllöss och rovkvalstret *Phytoseiulus persimilis* mot växthuspinnkvalster. Utomhus kan fritidsodlaren använda bakterien *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki* / *aizawai* mot unga fjärilslarver på träd, buskar, grönsaker m.m. och insektsparasitära nematoder mot örönvivel-larver och larver i gräsmatta. Insektsparasitära nematoder fungerar också mycket bra mot larver till de små insekter som brukar flyga runt bland krukväxterna inomhus, se faktablad 3 T.

Biologisk bekämpning kan beställas från Bionema AB, www.bionema.se, tfn. 090-19 76 40 (endast nematoder); Biobasiq Sverige AB/Borregaard BioPlant, www.nyttodjur.se, tfn. 08-73291 63, 0430-711 65; Lindesro AB, www.lindesro.se, tfn. 042-16 18 70.

Bildrättigheter saknas

Biologisk bekämpning av mjöllöss med parasitstekeln Encarsia formosa fungerar mycket bra i hobbyväxthus. Parasiterad nymf (t.v.), s.k. black scale.

Behandling med växtvårdsmedel

I begreppet växtvårdsmedel inryms ett flertal produkter som är av mer eller mindre naturligt ursprung och som får säljas och användas utan att vara registrerade av Kemikalieinspektionen. Här ingår t.ex. bikarbonat, vanlig såpa, såpsprit, insektssåpa, oljor, avskräckningsmedel och kiselhaltiga preparat. Växtvårdsmedel har ofta kortvarig effekt och skadegöraren måste i flertalet fall nås av sprutvätskan. Behandlingarna måste därför upprepas 4–5 gånger med ca en veckas mellanrum.

Bikarbonat har visat sig ha mycket bra effekt mot mjöldagg på flera växtslag, t.ex. rosor, gurka och jordgubbar. Koncentrationen bikarbonat i sprutvätskan bör inte överstiga 1% (2 tsk bikarbonat/liter vatten). För att fördelningen över bladytan och effekten skall bli bättre bör man tillsätta något ytaktivt ämne, t.ex. såpa eller rapsolja (ej högre konc. än 1%). Såpa (använd 5% lösning, dvs. 0,5 dl såpa/liter vatten) och oljor av olika slag används främst mot spinnkvalster och mjukhudade insekter. Om man tillsätter några droppar T-Röd till såplösningen blir effekten bättre mot t.ex. insekter med vaxbeläggning.

Behandling med kemiska bekämpningsmedel

Kemiska preparat, som alla får använda, placeras av Kemikalieinspektionen i klass 3. Det mycket vanliga insektsmedlet pyretrum, som utvinns ur krysantemumblommor, finns i ett flertal handelspreparat, t.ex. Pyrex N, Pysol emulsion och Stoppar ohyra koncentrat. Pyretrum använd främst mot bladlöss och andra mjukhudade insekter ävenså mot unga larver av fjärilar och bladsteklar. Pyretrum bryts ned av solljuset, därför bör behandlingarna göras i mulet väder, på kvällen eller tidigt på morgonen. Något mer långvarig effekt mot insekter har preparat som innehåller de aktiva substanserna imidaklopid (Provado) och tiaklopid (Calypso). Preparat innehållande dessa ämnen får endast användas till prydnadsväxter.

Svampsjukdomar är oftast svårare att bekämpa jämfört med t.ex. insekter. Det finns för närvarande endast ett kemiskt medel mot svampsjukdomar i klass 3 och det är svavel (Kumulus DF), som är ett bredverkande ämne.

SKADEDJUR

Bladloppor på äpple och päron

Päronbladloppor (185 T)

Angripna blad och blomskåft blir klubbiga av djurens ekskrementer, s.k. honungsdagg. Bladen blir små och buckliga och vid starkare angrepp reduceras blomningen avsevärt.

Åtgärder: Mot övervintrande ägg och nykläckta larver på träd kan man behandla med insektssåpa eller såpsprit (0,5 dl såpa + några droppar T-Röd/liter vatten). Gör två behandlingar vid "tät klunga" fram till strax före blomningen (ballongstadiet).

Bildrättigheter saknas

Thomas Lagerström

Vid angrepp av röd äpplebladlus bildas s.k. bladlusäpplen; förkrympta och nyponlika frukter.

Bladlöss

Bladlöss, allmänt (59 T), blodlus (164 T), kålbladlus (111 T), bladlöss i sallat (190 T), bladlöss på äpple (191 T), bladlöss på träd och buskar (91 T), något om gallbildningar på buskar och träd (15 T).

Åtgärder: På "typiska" bladlusväxter, t.ex. äpple, plommon, rosor m.fl. uppträder oftast flera generationer under säsongen. Spola av angripna växtdelar med vatten under högt tryck, kläm ihjäl bladlössen med fingrarna, ta bort angripna blad (t.ex. bladlöss på röda och svarta vinbär, körsbärsbladlus). Behandla med växtvårdsmedel eller pyretrum. Mot övervintrande ägg och nykläckta larver kan man behandla med växtvårdsmedel, se bladloppor ovan.

Bladsteklar

Barrätande steklar (144 T), bladsteklar på krusbär och vinbär (12 T), fruktbladstekel och lindbladstekel (136 T), skador och skadegörare på klematis (167 T), några vanliga bladsteklar på rosor (36 T), insekter på *Salix* och *Populus* i trädgårdar och parker (162 T), plommonstekeln och plommonvecklaren (156 T), skadegörare på akleja (112 T), skadedjur på jordgubbar (149 T).

Bladstekellarver är oftast mycket glupska. Särskilt gäller detta klematisbladstekeln, krusbärsstekeln, pilbladstekeln och bladstekelarter som lever på ölandstok och spirea.

Bildrättigheter saknas

Thomas Lagerström

Klematisbladstekelns larver kan på mycket kort tid äta upp bladen.

Bildrättigheter saknas

Frostfjärilens larver äter glupskt på bladen. Det händer att träden blir kalätna.

Åtgärder: I dagsläget finns ingen biologisk metod att använda mot bladstekellarver såsom det gör mot fjärilslarver. Skaka ned och kläm ihjäl alla synliga larver (krusbärsstekeln, pilbladstekeln, bladsteklar på rosor, ölandstok och spirea). Plocka på ett tidigt stadium bort blad som uppvisar s.k. fönsternag (krusbärsstekeln). Klipp bort skott som används som ägglägningsplatser (klematisbladstekeln). Försök att hindra plommonstekeln att nå träden genom att tidigt på våren täcka dem med fiberduk (små träd). Pyretrumpreparat eller Calypso koncentrat kan användas mot unga larver på prydnadsväxter.

Fjärilslarver på kål (106 T)

Kålmal (94 T)

Larver till ett flertal fjärilsarter kan göra gnagskador på kålväxter, t.ex. kålmal, kålfjäril, kålfly, rapsfjäril och rovfjäril.

Åtgärder: Växla odlingsplats eftersom kålmal och kålfly övervintrar i jorden. Odlå kål under fiberduk från utplantering till skörd. Unga larver kan bekämpas på biologisk väg med bakterien *Bacillus thuringiensis*, se Biologisk bekämpning, s. 1.

Fjärilslarver på fruktträd och prydnadsträd

Allmän frostfjäril och några andra mätarfjärilar

Gallkvalsterangrepp på päron är mycket vanligt förekommande i fritidsodlingar.

(141 T), häggspinnmal och några andra spinnmalar på träd och buskar (171 T).

Åtgärder: De vinglösa mätarfjärilshonorna (t.ex. allmän frostfjäril, lindmätare) kan fångas med s.k. limringar, som sätts fast runt trädets stam i månadsskiftet augusti–september. Unga larver av mätare och knoppvecklare kan bekämpas med bakterien *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki* / *aizawai*, växtvårdsmedel eller pyretrum.

Gallkvalster

Några skadedjur på hallon (11 T), vinbärs-gallkvalster (16 T), något om gallkvalster på buskar och träd (15 T), pärongallkvalster (172 T), kvalster på äpple (196 T).

Särskilt allvarlig skada orsakar päron- respektive vinbärs-gallkvalstret.

Åtgärder: Angripna päronträd behandlas (1–2 gånger med ca 1 veckas mellanrum) vid knopp-sprickning med svavel (Kumuluss). Om angripna blad fortfarande uppträder under säsongen upprepas behandlingen nästkommande vår. Gräv upp angripna svarta vinbärsbuskar på hösten och plantera nya på våren.

Gallmyggor

Kålgallmygga (150 T), något om gallbildningar på buskar och träd (15 T), skadegörare på akleja (112 T), skadedjur på hallon (11 T).

Gallmyggelarverna lever skyddade inne i växt-delarna och omöjliga att nå med något medel.

Åtgärder: Läg fiberduk eller presenning under päronträd och samla ihop angripna frukter (pärongallmygga) och oskadliggör dem. Klipp bort hallonskott med förtjockningar. Täck kålen med fiberduk (Obs! viktigt att växla odlingsplats).

Grönsaksfly på tomat m.fl. växter

Larver till grönsaksflyet gör stora hål på bladen hos tomat, pelargon och änglatrumpet. På tomat angrips även frukterna. Larverna är nattaktiva.

Åtgärder: Behandla med *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki* / *aizawai* LARVskydd.

Bildrättigheter saknas

Grönsaksflyets larver är mycket glupska. Det förekommer både en brun och en grön variant.

Hallonängar (11 T)

Skalbaggarna kommer fram då blomknopparna börjar svälla. De äter av blomknopparna och lägger ägg i dem. Larven, den s.k. hallonmasken, förstör bären.

Åtgärder: Samla in skalbaggarna genom att försiktigt peta på dem och försök att få dem att falla ned i en burk med såplösning.

Jordloppor (92 T)

Skador av jordloppor blir allvarligast vid torr och varm väderlek i samband med plantornas uppkomst.

Åtgärder: Plantera ut förkultiverade plantor i stället för att så direkt på växtplatsen. Under torra perioder bör man se till att plantor och jord är fuktiga. Pudra plantorna med aska eller Algomin. Rucola kan vara omöjligt att odla på vissa platser. Odlas den om möjligt i växthus.

Krusbärsmott (90 T)

Angripna kartbrådmognar, krusbär och klasar av vinbär spinns samman.

Åtgärder: Täck marken under buskarna med marktäckningsduk. Om man gräver under buskarna på hösten dödas en del puppor, andra hamnar på jordytan och blir föda till fåglar m.fl.

Kålfluga (22 T)

Kålflugans larver kan förorsaka att unga plantor vissnar och dör. Dessa larver kan också göra allvarlig skada genom att göra gångar i kålrötter och vitkålshuvuden.

Åtgärder: Täck plantorna med fiberduk (Obs! viktigt att växla odlingsplats).

Mjöllöss, "vita flygare" (24 T)

Växthusmjöllusen är särskilt vanligt förekommande på t.ex. tomat, gurka och fuchsia. På rododendron förekommer en annan art. I djurens sockerhaltiga exkrementer växer sotdaggsvampar som förfular växterna.

Åtgärder: I växthus bör biologisk bekämpning med parasitstekeln *Encarsia formosa* användas.

Kajsa Göransson

Pingborrelarver kan göra stor skada i gräsmattor. Larverna äter på grässets rötter.

Behandling med växtvårdsmedel eller pyretrum måste upprepas en gång i veckan under minst en månads tid. Mycket viktigt att bladens undersida nås av vätska eftersom det är där djuren sitter.

Morotsbladloppa (80 T), morotsfluga (77 T)

Morotsbladloppan orsakar s.k. krussjuka på plantorna. Morotsflugans larver gör gångar i den underjordiska delen.

Åtgärder: Odlas morötter under fiberduk.

Myror (26 T)

Bladlössens sockerhaltiga exkrementer är begärlig föda för myror. När myrorna uppehåller sig i buskar och träd är det således bladlössen som skall bekämpas. Se under Bladlöss. Myror bygger gärna bon på varma och torra platser; under plattor, i rabatter och i växthus.

Åtgärder: Försök att göra platsen mer ogästvänlig för myrorna genom att vattna och täcka öppen jord med gräsklipp. I handeln finns flera kemiska bekämpningsmedel mot myror.

Pingborrar och andra bladhorningar (27 T)

Särskilt pingborrelarver kan på lätta jordar göra avsevärd skada i gräsmattor. Larverna lever på grässets rötter och plantorna vissnar och dör.

Åtgärder: Försök att döda larver och puppor genom upprepad fräsning. Behandla med insektsparasitära nematoder.

Potatiscystnematod, gul (39 T)

Den gula potatiscystnematoden är ett mycket vanligt skadedjur i fritidsodlingar. Plantorna växer dåligt, rotsystemet blir buskigt och knölna mycket små.

Åtgärder: Odlas inte potatis oftare än vart 4:e år på samma ställe. Välj motståndskraftiga sorter, t.ex. Arielle, Cherie, Minerva, Princess och Rocket. Se Fakta Trädgård-Fritid nr 65 och 79.

Bildrättigheter saknas

Att täcka morotsplantorna med fiberduk är ett utmärkt sätt att undvika angrepp av morotsbladloppan och morotsflugan.

Rosenstrit (20 T)

Vita, silvriga prickar ofta i sammanhängande fläckar bildas på bladen. Djuren sitter på bladens undersida.

Åtgärder: Behandla tidigt på våren när de första prickarna börjar synas med växtvårdsmedel eller pyretrum.

Rådjur och harar

Rådjur gör inte bara skada på växter genom sitt ätande. Fejningskador på trädstammar förorsakar oftast mer skada.

Åtgärder: Höga stängsel, elstängsel och nät är de bästa skydden. Medel som verkar avskräckande fungerar oftast bara under en kortare tid. Man bör förvirra djuren genom att växla mellan olika typer av medel. Skydda speciellt unga träd mot fejning genom att sätta upp störar eller dylikt runt stammarna. Se Fakta Trädgård-Fritid, nr 25.

Rönnbärsmal och äpplevecklare (121 T)

Rönnbärsmalen orsakar den allvarligaste skadan av dessa två skadedjur i och med att larven gör slingrande gångar i hela fruktköttet till skillnad mot äpplevecklarens larv som endast gör en grov gång in till fruktköttet.

Åtgärder: Angrepp av äpplevecklare kan minska avsevärt genom den s.k. förvirringsmetoden, se Faktablad om växtskydd-trädgård 183 T. I dagsläget saknas metod att bekämpa rönnbärsmalen.

Sniglar och snäckor (81 T)

Dessa djur raspar i sig föda och lämnar slemspår efter sig.

Åtgärder: Samla in och döda djuren. Lägg ut järnfosfat. Placera ut låga skålar med öl. Biologisk bekämpning med nematoden *Phasmarhabditis hermaphrodita* 'Nemaslug'.

Bildrättigheter saknas

Rönnbärsmalens larv gör smala, slingrande gångar i fruktköttet.

Bildrättigheter saknas

Äpplevecklarens larv gör en grov gång in till kärnhuset.

Sorkar (89 T)

Vattensorken gör skador på växtens underjordiska delar, åkersorken gnager på rothalsen och ca 15 cm upp på stammen.

Åtgärder: Vattensorken fångas i rättfällor betade med palsternacka eller morot eller speciella fällor som inte skall betas. Lägg in bitar av torris (=kolsyreis) i gångarna. Mot åkersork skyddas begärliga växter med hjälp av stamskydd av hårdplast eller finmaskigt nät. Håll marken öppen (ej gräsbevuxen) och trampa till snön runt fruktträden.

Spinnkvalster

Växthusspinnkvalster (108 T), barrträdsspinnkvalster (134 T)

De värsta skadorna orsakas i växthus på främst gurka, men även tomat kan angripas. Bladen blir vitprickiga, ser dammiga ut. Vid hårda angrepp bildas spinnvävad. Angreppen börjar i toppen på plantorna.

Åtgärder: Utsätt inte växterna för torka och duscha särskilt mottagliga växter ofta. Behandla upprepade gånger med växtvårdsmedel. Angrepp av spinnkvalster i växthus kan bekämpas med spinnrovkvalster. Efter avslutad skörd bör växthuset göras rent med hjälp av en högtryckstvätt.

Bildrättigheter saknas

Angrepp av växthusspinnkvalster på aubergin. Till en början bildas små, vita prickar på bladen.

Stinkflyn

Stinkflyn, allmänt (19 T), sjukdomar och skadedjur på dill (130 T), skadedjur på jordgubbar (149 T), skadedjur på selleri (76 T), skadedjur på svarta vinbär (154 T).

Angripna växtdelar gulnar och vissnar ovan angreppsstället (dill, persilja, selleri m.fl.), det bildas blindplantor (kål) och hårda partier (jordgubbe) och bladen får döda fläckar och spricker sönder (vinbär, potatis).

Åtgärder: Odlar om möjligt växterna under fiberduk.

Öronvivar (23 T)

De fullbildade djuren gör karakteristiska kantnag på bladen. Larverna lever på de underjordiska delarna.

Åtgärder: De ljusskygga skalbagarna gömmer sig gärna under brädor, kryper in i bambukäppar och dylikt. Vittja fällorna dagligen. Biologisk bekämpning med insektsparasitära nematoder.

SVAMPSJUKDOMAR

Bladmögel och brunröta på potatis (40 T)

Bladmögelsvampen angriper först bladverket och sedan knölna och orsakar då s.k. brunröta. Även tomat kan angripas.

Åtgärder: Odlar inte potatis oftare än vart 4:e år på samma plats. Förgro sättpotatisen 3 veckor innan sättnings. Odlar sorter som har en extremt kort utvecklingstid (extremt tidiga), t.ex. Amandine, Arielle, Cherie, Princess och Rocket, se Fakta Trädgård-Fritid nr 79. Dessa sorter är normala år skördefärdiga innan bladmögelsvampen uppträder. Kupa noggrant, ta av blasten och ta bort den från landet. Blasten skall tas bort så snart bladmögelangreppet blivit synligt.

Blom- och grentorka (74 T)

Blommorna vissnar och dör. Svampen växer sedan vidare in i angränsande gren. Detta är en särskilt

Den svamp som ger upphov till potatisbladmögel kan förutom potatis göra allvarlig skada på tomat.

Den fullbildade öronviveln gör typiska kantnag på bladen. Larverna lever på rötterna.

vanlig sjukdom på surkörsbär (Kelleris 16, Skuggmorell) och rosenmandel.

Åtgärder: Av surkörsbär bör vi välja sorten Fanal. Undvik fuktiga och frostlanta lägen. Skär bort angripna grenar ca 15–20 cm in på frisk ved.

Fruktmögel (75 T)

Frukterna får framemot mognaden bruna, snabbt växande rötfäckar. I dessa fläckar bildas gulaktiga till brunaktiga mögelvårtor. Svampen växer främst in i sår, t.ex. insektsgnag, sprickor eller skorvfläckar.

Åtgärder: Beskär träden regelbundet så att kronorna är luftiga. Viktigt att kartgallra. Plocka bort angripna frukter, inga fruktmumier skall hänga kvar i träden under vintern. Behandla om möjligt de insekter som gör hål i frukterna.

Frukträdskräfta (69 T)

Frostskador är en viktig inkörsport för denna sjukdom. Allt som främjar uppkomsten av frostskador, t.ex. dåligt hårdiga sorter, sen mognad på hösten (överdriven kvävegödsling och kraftig beskärning på våren), frostlanta lägen, vattensjuk mark m.m. ger ökad risk för angrepp. Särskilt mottagliga är t.ex. sorterna Cox's Orange, Ingrid Marie, Gravensteiner och Åkerö.

Åtgärder: Välj hårdiga och motståndskraftiga sorter. Vidta åtgärder som gynnar trädens mognad på hösten. Odlar på upphöjda bäddar. Var försiktig med gödslingen. Beskär äldre träd under juli-augusti-september (JAS). Skär bort angripna grenar snarast möjligt.

Gråmögel på jordgubbar (97 T)

Bären omges av ett gråaktigt ludd. Under fuktig och kylig väderlek kan denna svampsjukdom göra stor skada på jordgubbar m.fl. bärslag.

Åtgärder: Ta bort döda växtrester. Sätt inte plantorna för tätt, se till att luften kommer till mellan plantorna. Odlar på upphöjda bäddar täckta med svart marktäckningsduk. Var sparsam med kvävegödslingen. Oftast är det tillräckligt att lägga på stallgödsel (2–4 kg/m²) året före plantering.

Bildrättigheter saknas

Gråmögelssvampen ger upphov till en grå, tät beläggning som består av svampens förökningskroppar.

Gråmögel på gurka och tomat (125 T)

Gråmögel, allmänt (122 T)

Döda fläckar bildas på blad och stammar. Vid tillräckligt hög luftfuktighet bildas en tät, grå beläggning av svampens konidier (förökningskroppar).

Åtgärder: Ta bort alla blad med döda partier. Lufta så mycket som möjligt när luftfuktigheten börjar bli för hög.

Mjöldagg

Mjöldagg, allmänt (63 T), mjöldagg på krusbär och svarta vinbär (8 T), rosmjöldagg (37 T), mjöldagg på tomat (145 T).

På blad och skott bildas en vit, mjölig beläggning.

Åtgärder: Undvik torra och dragiga platser. Odlar motståndskraftiga sorter. Behandla med växtvårdsmedel (t.ex. bikarbonat, se s. 2), svavel (Kumulus DF, endast vinbär, krusbär, frukt, frilandsgurka och prydnadsväxter).

Potatiskräfta (46 T)

Denna svampsjukdom orsakar blomkålsliknande svulster på knölnarna. Vid misstanke om angrepp skall anmälan göras till Jordbruksverket, 551 82 Jönköping, tfn. 036-15 50 00).

Åtgärder: Välj att odla motståndskraftiga

Potatiskräfta ger upphov till blomkålsliknande svulster och är en mycket allvarlig sjukdom på potatis. Det finns emellertid motståndskraftiga sorter.

Bildrättigheter saknas

Skorv på äpple. Stora sortskillnader. Mest mottagliga är 'Signe Tillisch', 'Lobo' och 'Summerred'.

sorter (se 40 T). Undvik att sprida smitta mellan potatisland. Om du lånar eller lånar ut redskap, fräs med mera, rengör dem ordentligt efter användandet.

Rosrost (43 T)

På sommaren får bladen orangefärgade sporhopar och framåt hösten bildas svarta vintersporer. Bladen vissnar och faller av.

Åtgärder: Odlar motståndskraftiga sorter. Överdriv inte kvävegödslingen och se till att plantorna har riklig tillgång på kalium. Angripna skott och blad (även avfallna) tas bort och bränns. Täck därefter marken med 2–3 cm tjockt jordlager. Starkt angripna buskar grävs upp och bränns. Kupa rosorna ordentligt sent på hösten. Gör en hårdare vårbeskrning om rosorna var angripna året innan. Biologisk bekämpning, se under Svartfläcksjuka på rosor.

Skorv på äpple (72 T)

Skorvsvampen gynnas av varm och fuktig väderlek på våren–försommaren. Både blad och frukter kan angripas.

Åtgärder: Välj motståndskraftiga sorter, t.ex. Aroma, Filipa, Katja, Mio, Sylvia och Transparente Blanche. Undvik fuktiga lägen. Beskr träden eftersom glesa kronor motverkar skorv. Överdriv inte kvävegödslingen och se till att plantorna har riklig tillgång på kalium.

Svartfläcksjuka på rosor (38 T)

Svarta, strålförmiga fläckar bildas på bladen. Bladen får även gula fläckar och faller av.

Åtgärder: Se Rosrost. Biologisk bekämpning med svamparna *Trichoderma parapiluliferum* och *T. atroviride* 'Binab TF WP' kan vara värt att pröva. Dos: 2 kryddmått/5 liter vatten. Flera behandlingar, helst förebyggande, bör göras. Behandla på senhösten, vid lövsprickningen och/eller direkt efter vårbeskrningen. Använd rikligt med sprutväska. 'Binab TF WP' har även visat sig ha effekt mot rosrost.

BAKTERIESJUKDOMAR

Skorv på potatis, vanlig skorv (41 T)

Angrepp är svårast under varma och torra somrar. Bakterien som orsakar vanlig skorv trivs bäst där jorden är mullfattig, lucker och kalkrik.

Åtgärder: Välj motståndskraftiga sorter; Friesland, Hamlet, Maris Bard, Nadine och Princess är några av de bästa i detta avseende. Dessa sorter har dessutom kort utvecklingstid och undgår därför lättare angrepp av bladmögel. Undvik att tillföra

Bildrättigheter saknas

Tommas Lagerström

Vanlig skorv på potatis orsakas av bakterien *Streptomyces scabies*.

kalk, aska och kraftigt pH-höjande gödselmedel till jorden. Halmrik naturgödsel ökar skorvproblemet eftersom markens genomluftning ökar. Blanda in en grüngödslingsgröda eller kompost i jorden. Se till att jorden hålls fuktig genom bevattning från knölbildningens början och ca en månad framåt.

Litteratur

Faktablad om växtskydd-trädgård. SLU, Uppsala. Nedstam, B. 2007. Biologisk bekämpning av skadedjur i hobbyväxthus. *Fakta Trädgård-Fritid*, nr 36. SLU, Uppsala.

Pettersson, M-L. & Åkesson, I. 2011. *Trädgårdens växtskydd*. Natur & Kultur.

Pettersson, M-L. 2008 Växtskyddsmedel. *Fakta Trädgård-Fritid*, nr 6. SLU, Uppsala.

Wirén, E. 2003. Rådjur och gnagare i våra trädgårdar. *Fakta Trädgård-Fritid*, nr 25. SLU, Uppsala.

Åkerberg, C. 1996. Bikarbonat mot mjöldagg. *Fakta Trädgård-Fritid*, nr 51. SLU, Uppsala.

Text: Maj-Lis Pettersson

SLU, inst. för ekologi

Box 7044, 750 07 Uppsala

Tfn. 018-67 23 47

e-post: Maj-Lis.Pettersson@slu.se

November 2011 rev.

Faktablad om växtskydd ges ut inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabliden kan beställas som årsabonnemang, komplettserie eller enstaka exemplar. Faktablad om jordbruk finns också som nedladdningsbar pdf.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tfn. 018-67 23 47

© Sveriges lantbruksuniversitet ISSN 0281-8566

Ansvariga utgivare: Trädgård: Maj-Lis Pettersson
Jordbruk: Barbara Ekbom

Redaktörer: Trädgård: Maj-Lis Pettersson
Maj-Lis.Pettersson@slu.se
Jordbruk: Anna Lehrman
Anna.Lehrman@slu.se
Björn Andersson
Bjorn.Andersson@slu.se

Hemsida: <http://www.slu.se/faktablad-vaxtskydd-tradgard>

Distribution: SLU Publikationsservice
Box 7075, 750 07 Uppsala
018-67 11 00, publikation@slu.se